

Mulgimaa om Eesti söögikant 2023

Joba kahessandet kõrda and maaeluministerium vällä Eesti toidupiirkonna nime ja siikörd sai selle Mulgimaa. Kuna Mulgimaa om täis uusi ja vanu kombit ja aalugu andas edesi kah söögi abige, om aaste tunnuslausles valitu "Mulgi süük – uus ja vana ütenuun."

Eesti söögikant om ää järg soome-ugri kultuuripäälinna aastele ja Mulgi pudru UNESCOsse viimisele ja tuup mulgi söögi viil rohkemb vällä. Mulgimaal om, mida paku. Rojektijuht Liivsoni Leana üteli, et mede kandi söögilavva pääl om pallu põnev, oidas au sihen vanu süüke ja nuputedes vällä uusi.

"Mulgimaa jääb silmä oma vanade kommete ja omanimeliste süükege – kes meist ei täas Mulgi putru või ei oles vähembelt kõrda elun söönu Mulgi kapstit," kõnel söögikandi indajide kogu esimiis, maaeluministeriumi asekanter Pärteli Madis.

Aaste sissi mahup kirivene kava, kust levváp nii ulka Mulgimaal joba täädä-tuntu ettevõtmisi ku peris uusi sündmisi. Sihk om jagade Mulgimaa süüki ja söögikombit suure ulga oma kandi rahva ja külalistege.

Ku mulgi kokku tuleve, piap laud iki loogan oleme. Iki levváp säält vanu äid süüke, a pallu uut ja põnev et kah. Pilt om tettu ERMi Eimtal muuseumin.

Pilt: TaaVID Meedia

Mulgimaa kolme omavalitsuse kuuntüün oodap ihen põnev mulgi maigurännäk.

Aaste söögikandi nime om seni kandan ja oma süüke külalistege jaganu Iiumaa, Peip-simaa, Pärnumaa, Vana-Võromaa, Aapsalu ja Läänemaa, Põhja-Eesti ja Järvamaa. Jürikuu lõpun sai Järvamaa aaste läbi ja pooletõise miitre piku-

ne kahvel, mes om söögikandi märk, oodap Mulgimaale üleandmist.

Edimene Eesti söögikandi sündmus tulep Mulgimaal 20. mail kell 11, ku Mulgimaa päälinnan, Abja-Paluojaal tulep suur pargipidu ütenu ää söögi ja muusikage. Oodet om Mulgimaa söögiaride ja -pakje ja kik kogukonna liikme. Saap müvvä

oma käsitüüd ja kodun küdsätet pirukit-kuuke, näidate oma kokakunsti ja näputüüd või tetä tüütuba, kos sedä kikke rahvale õpete. Kohamassu ei ole. Pane ennest kirja ja küsi täadust manu Sepä Lauri käest, tel 5698 3846, e-post abjakultuurimaja@gmail.com. Esieranis oodet om Mulgimaa kaup ja süük.

Käimä om tullu kah 2022.

aaste söögikandi Järvamaa inimese ütenu oma söögige.

Tule pere või sõpruge Abja parki piknigule!

2023. aaste söögikandi rojektiviip ellu Mulgimaa Arenduskoda ütenu Mulgi Kultuuri Instituudige. Söögikandi valimist kõrraldep maaeluministerium.

ÜM

Mulke pudruluu saive kokku korjat

Om ammugi täädä, et Mulgi puder mekip paludele, a kudas sedä putru kunnigil kandin kutsutes, tetäs või mis puhul lavva pääle pannas, võip olla esitmuudu. Et sedä täädä saia, kõrrald Mulgi Kultuuri Instituut ütenu ERMi Eimtal muuseumige suure Mulgi pudru lugude korjamise. Kõsimustele sai vastate oktoobrest 2022 kuni märtsini 2023.

Interneti tiil andsive oma vastusse 477 inimest üle Eesti. Ku raamatukoguden papre pääl antu vastusse viil manu panna, sis saime neid kokku ligi 500. Pallu tänu kigile, kes oma luu ja vastusse saadive ja avitive sedäsi mede kultuuriperändust oida.

Vastustest tullu vällä, et Mulgi pudru tegemise komme om tähtis just Mulgimaa inimestel ja neil, kes siit peri om. Nime-tusi, tegemise ja süümise viise om mitmit, a enämbjagu tiip või süüp putru mitu kõrda aasten ja kogundi 26% kõrdu kuun või esiki kõrdu nädälin.

Pudrul om eri kanten ulka eri nimetusi. Kige enämb tundas sedä süüki iki Mulgi pudru nime all (86,8% vastajidest), a levinu om kah nimetuse kärutädipuder, kardule-tangupuder, taivere puder, segäpuder, talumihepuder, puulvillane puder, läti puder, kärumihepuder, pakspuder. Nimest uulmede tetäs putru egäl puul iki samadest toiduainist.

Üle 90% vastajidest piap

pudru tegemise ja süümise kommet tähtsas mulgi kultuuri osas.

Mulgi pudru tegemine läep kige rohkemb edesi iki pere sihen. 91,4% vastajidest om sedä söönu kodun pere ütenu söögilavva taga.

A putru süvväs tubliste kah Mulgimaa kuulen, tüü man söögikotusten, kogukonna sündmustel ja õpikammerden, näituses om pudrutegu ütenu jagu mulgi keele ja kultuuri õppekavast.

Mulgi putru tetäs kõrrage iki suuremb laar, sest sis saap rohkemb rahvast söönus ja puder passip äste tõine päev panni pääl lämnes lasta ja jälle süvvä. Pallude kirjutive pikembelt oma pere Mulgi pudru süümise ja

Pildi pääl pakup vaibakunsnigule Raua Anule putru Mulgi vanemb Vis-teri Kalle.

Pilt: TaaVID Meedia

tegemise kommetest. Näituses ütenu inime kirjut: "Ku pere om kuun, sis tetäs kindlaste tüüd kah ja ütenu süümise om väige tähtis. Mulgi putru võip paku kah pere pidudel. Sedäviisi jää-

ve pere kombe püsime. Puder täidäp köttu."

Grenbergi Ave

Mulgi Kultuuri Instituudi

juhateje

Mulgi kiil: Ilves Kristi

Taageperä raamatukogu sai saa-aasteses

8. aprillil 1923 asutedi rahvaraamatukogu selts ja sedä päevä loeteski Taageperä raamatukogu sünnipäeväs. Raamatukogu esi olli Karjatnurme koolimajan ja raamatit and vällä koolijuhateje.

“Laan raamatukogu luvva olli olemen ja kirja pant joba 1918. aastel, a kuna vahepääl olli sõda, jäi asi seisma,” sellät Taageperä raamatukoguidje Liivsoni Erja. 1930. aastel nimetedi asutus ümmer Taageperä valla raamatukogus ja peräst sedä om tal viil mitu nime ollu, näituses Vaoküla valla raamatukogu ja Vaoküla valla Taageperä rahvaraamatukogu. Mineve sügüsesest saati om raamatukogu nimi Tõrva raamatukogu Taageperä aruraamatukogu.

Selle saa aaste sihen om raamatukogu kümme kõrda kolinu ja ollu näituses Ala koolimajan, Taageperä kopsutuberkuloosi sanatooriumin, Taageperä mõisauunen, Vaoküla vanadekodun, Tumba kõrtsiuunen. 2012. aastel kolis raamatukogu Alale põhikooli majja, kos ta om prilla kah ja säääl käive nii ümmerkaudside küläde inimese ku koolilatsse. “Siin koolimajage üte katuse all om ää kotus. Joba seidse aastet ole mia siin kooliraamatukogu tüüd kah tennu. Ja lugejit käip Alalt, Taageperäst, Karjatnurme, Oldrest ja kaugembelt kah. Vanainimestele, kes esi tulla ei saa, vii mia esi

Liivsoni Erja saap saa-aastesen Taageperä raamatukogun 1. juunil 45 aastet tüüd tettu.

Pilt: Ilves Kristi

raamatu kätte ja tuu tagasi,” ütäl raamatukoguidje.

Taageperä raamatukogun om tühün ollu üle katekümne inimese, neist kige kavvemb om ammatin ollu prildane raamatukoguidje Liivsoni Erja, kel saap selle aaste 1. juunil täis 45 tüüaastet. “Ku mia 1978. aastel

tüüle tulli, olli mia viil keskkoolitüdruk, egä öhtu pääle kuuli käisi laenutemen. Ümmer öppi om tulla selle aage pallu. Algusen olli vaja pallalt raamatit vällä anda. Vahepääl olli ma lastege kodun, a ku tagasi tulli, olli vaja joba näitusi tetä ja sündmusi kõrralde. Arvepidamine om nüüd kergem-

bes lännu, sest arvutist saap kohe järgi kaia, kos või kelle kähen mõni raamat om,” kõnel Liivson ja ütäl, et lugejit om raamatukogul prilla üle 300 ja kirjandust üle 10 000 välläande. A temä sünnipäeväsuv om sii, et mõlembit iki rohkemb oles.

Liivsoni jutu perrä om raa-

matukogu prilla nii külä keskus ku kuunkäimise kotus, kus lahenedes ristsõnu, tetäs ütenuun süvvä ja käsitüüd, tähistedes tähtpäevi, ütenu küläseltsige tiip raamatukogu rahvamaja tüüd kah.

Taageperä raamatukogu juubelpidu peetes 27. mail 2023 Alal.

Ilves Kristi

Karksi-Nuia kultuurikeskuse ollive “Väikse virre”

Jürikuu 13. päeväl kuts Karksi-Nuia kultuurikeskus joba 15. kõrda kokku Mulgimaa latse, et ütenuun maha pidäde üits tore pidu – “Väikse virre”. Kuna om liikmise aaste, sis olli pidu siikörd övvevängel pühendet.

Kutsut ollive edimese kuni nelände lassi öpilase kigist Mulgimaa kuulest, a kohale tullive

Alliste põhikooli, Ala põhikooli, Abja gümnaasiumi ja August Kitzbergi nimelise gümnaasiumi latse. Päev akas laste ende ülesastmistege. Egäl rühmäl olli ette valmistet övvevängukava oma vanembide ja vanavanembide latsepölvveaast. Nätä sai siandsit mänge nagu “Mooramaa kuning”, “Värvipott”, “Eering-eering üits-kaitse-kolm”, “Mädämuna”, “Kalamii”, “Liks-

laks, tagumine paar vällä”, “Vesi-maa” ja töise.

Karksi-Nuia kultuurikeskuse juhateje ja ettevõtmise pääkõrraldeje Liivsoni Leana ütäl, et latse öpsive mitmit uusi mänge ja kuulmeistridel olli kah tore oma latsepölvve miilde tulete.

“Päevä töisen jaon öpet Karksi-Nuia Kultuurikeskuse tansujuht Kruuse Birgit lastel vanu tansumänge ja Võro Me-

ritari käe all saive selges kummikeks, kivikeks ja “Vanaemä lõngakerä”. Tulli vällä, et vanast kutsuti sama mängu eri küläden eri nimedege. “Tulep miilde, et “uka-uka” asemel öigassive töise külä latse “tuki-tuki”, kõnel Liivson.

15 aastet tagasi akat “Väikse virre” tansu- ja perimuseöpeteje Arraste Anneli, et tutvuste ja kanda edesi Mulgimaa peri-

must. Egä aaste om pidul oma teema.

“Aitüma kigile osalistle, öpetejidele ja abilistele tore pidu iist! Sünnimust avitive läbi vüa Eesti Rahvakultuuri Keskus ja Viljandimaa Omavalitsuste Liit, August Kitzbergi nimeline Gümnaasium, Karksi-Nuia Noortekeskus ja Karksi-Nuia kultuurikeskus,” olli Liivsoni Leana tänulik. YM

Kuigi nüidse aa latse mängive pallu arvuti- ja telefonimänge, näidässive na perimuspäeväl, et mõistave iki palli mängi, üppenöörige karate ja ütüstöist taga aade kah.

Pildi: Loit Lauren

Peräst päämurdmist uut nuuri nuputejit Riidaja kultuurimajan tore morsilaud, mille pääl ollive kah Mulgi korbi.

Pildi: Grenbergi Ave

Noore nuputeje saive suvepuhkusele

Mulgimaa koolinoorde Mälumängu “Nupute vällä” kolmande aaste perämine jagu olli 19. aprillil Riidaja kultuurimajan, kus kuulutedi vällä kah kolme jao üldvõitja.

Mälumängu ürajatuses luges

Riidaja põhikooli õpilane Purga Marta kigile üte oma kooli teemalise luuletuse ja mäng pilliluu. Tervitusesõna üteli kah Mulgi kultuuri instituudi juha-teje Grenbergi Ave.

Siikõrd ollive küsimuse Elme kihelkonna mõisade, Torupillitalu ja aalehe Üitsainus

Mulgimaa kohta. Küsimusi om täadmisteproovi jaos nuputen tubli Mulgimaa raamatukoguo-oidje Tellis Sirle, Järvis Anne, Saaremäe Tea, Torim Mare ja Oissar Evi. Aalehe Üitsainus Mulgimaa küsimuse panni kokku Ilves Kristi.

Mälumängust võtt osa seidse võistkonda viiest Mulgimaa koolist. Kolmande aaste perä-mise mängu võit ära Tarvastu gümnaasiumi võistkond Üitsainus Tarvastu, kos nuputive Ilves Helerin, Kobin Tauno, Rähn Petrik ja Veiper Vaido, nende õpeteje om Sootsi Helle.

Kolmande aaste üldvõitjas tuli August Kitzbergi nimelise gümnaasiumi punt Mulke Unt, kos võistliva Särev Anette, Hunt Jaan-Joosep, Laande Adelle ja Marjak Piia. Võidu avit neil kodu tuvva kuulmeister Vene Siret.

Pääle nende pruuvsive kol-

Perämise mängujao võitjele, Tarvastu gümnaasiumi võistkonnale and kingikoti kätte mälumängu iistvedäje Kreevsi Maile.

mandel aastel oma täadmisi Abja gümnaasiumi, Halliste põhikooli ja Riidaja põhikooli noore. Neid õpetive kuulmeister Lõhmus-Erg Christi, Merila Anneli ja Priedenthal Merike. Mälumängu nellände aaste ürajatus tulep oktoobrekuul, mulgi

nädali aigu Kitzbergi gümnaasiumin. Mälumängu läbiviimist toet rahage Eesti Rahvakultuuri Keskuse Mulgimaa perimuskultuuri toetemise abinõu.

Mälumängu pääkõrraldeje

Kreevsi Maile

Mulgi kiil: Ilves Kristi

August Kitzbergi nimelise gümnaasiumi võistkond Mulke Unt olli kigin kolmen mängujao tubli ja viis kodu päävõidu.

Latse kirjutive ja joonistive Mulgi pudru teemal

Läbi om saanu Mulgi Kultuuri Instituudi ja mulgikiilise Täheks kõrraldet laste omaloominguvõistelul “Mulk ja Mulgi puder – kes neid jõvvas lahute”.

“Sellel võistelusel olli kaits päämist sihki. Edimene sii, et panna latse ja noore kah Mulgi pudru pääle mõtleme ja saada täädä, kudas nemä sedä asja näeve. Ja tõine tähtis iismärk olli korjate selle aaste mulgikiilise Täheks jaos materjaali. Miu arust läits võistelul äste kõrda ja tore olli nätä, et nii pallu kuule võtive osa.

Ja esieränis suur tänu muduki kuulmeisteridele, kes latse kirjuteme-joonisteme pannive ja tüü instituudile saadive,“ kõnel Mulgi kultuuri instituudi juha-teje Grenbergi Ave.

Tüüsit tuli võisteluse pääle Eimtali, Ala, Ummuli põhikoolist, Kitzbergi, Abja ja Tarvastu gümnaasiumist. Indajide pundin ollive siikõrd Mulgi kultuuri instituudi juhateje Grenbergi Ave, Täheks toimeteje Hinrikus Kadri, mulgi keele õpeteje Ilves Kristi ja Laande Alli.

Juttust tunnistedi auinna väärilises Värnik Mirteli ja Gološov Karl Kristoferi luu Ala põ-

hikoolist ja Viidik Victoria jutt Tarvastu gümnaasiumist.

Kige preme salmi ollive Teiteri Theodoril ja Toomla Andral Kitzbergi gümnaasiumist ja Vainoneni Marleenil Abja gümnaasiumist. Pilttest miildis indajidele kige rohkemb Ummuli põhikooli tüdruku Sisaski Anetti pilt, auinna saive kah Vainoneni Marleen ja Purju Ramon Miikael Abjast ja Giske Robin Eimtali koolist.

Eriauinna saive Alliste põhikooli tüdruk Talu Kendra oma koomiksi iist ja Ummuli põhikooli õpeteje Jäägeri Kai oma luuletuse iist.

Ilves Kristi

Ummuli põhikooli tüdruku Sisaski Aneti pilt “Kärutädi puder” olli kigin indajide lemmik.

Raua Anu juubel tuup endege Eimtalini ulka sündmusi

Sii keväde ja suvel tähistep Eesti Rahva Muuseum Raua Anu 80. juubelit ja ses puhus saap valmis suur juubelinäitus, millel om kolm eri jagu kolmen eri kotussen.

ERMi Eimtali muuseumi saap vaadete välläpanekut "Mälestuskillu", mes om tagasivaatamine Raua Anu elu ja elusihke pääle läbi päeväpilt, vilmijupiksidi, mälestuste, vanavara kogumiste, tudengidele antu ülesannete ja Anu ende kirjutet raamatide. Sii näitus om valla 10. maist kuni 22. detsembreni 2023.

Eimtali mõisa ringtallin tetäs 22. mail kell 15 valla suur Raua Anu loomingu näitus "Anu Raud. Elumustre", kus om vällä pantu ulka temä vaipu. Näituse sääd kokku Semperi Ene-Liis ja sii om valla 23. maist kuni 20. juulini 2023.

Tartun Eesti Rahva Muuseumi tulep näitus "Pere pildi. Perekond Raua kunstikogu", kus saap näta mitme põlvkonna joosul kultuuriinimeste perre kogunenu kunsti, mille ulgan om nii maale, joonistusi ku kujusit. Sii näitus om valla 18. maist kuni 13. juulini 2023.

20. mail oodap ERMi Eimtali muuseumi osa saama muuseumiüüst. Sii om sündmus, mes saap teos üits kõrd aasten,

Raua Anu 80. sünnipäevä puhul saap Eimtalini näta mitut näitust.

Pilt: Anu Anu

ku oma usse teeve valla kümne muuseumi ja mäluasutuse üle Eesti. ERMi Eimtali muuseumi tulep sii aaste muuseumiüüst videvikulaat. Oma kaupä tulep näitame ja müümä ulka käsitüü tegijit. Pääle selle oodap Eesti Pärimusmuusika Keskuse Tantsumaja ütten Allingu Rometi duoge uvilisi laadalatsi pääle tants-

ma ja tantsu õpma. Valla om kah ERMi Heimtali muuseumi näituse ja Linnupette kohvik vana vallamaja man.

Näeme Eimtalini!

Tubin McGinley Tuuli

ERMi Heimtali muuseumi näituse- ja rogrammijuhut Mulgi kiil: Ilves Kristi

Nalla kah

"Tädi Juulil om uus titt," ütlep emä Marile. "A mes sel vanal sis ädä olli?" imestep Mari.

Viimätsel koolipäeväl tulep poiss kodu ja ütlep esäle: "Kas sia mäletet, sia lubasit miule sada eurut, ku mia saa edesi neländese lassi?"

"Ja-jah, mälete küll. No kudas siul sis selle asjage om?"

"Pallu õnne, esä, sia olet selle summa kokku oidnu!"

"Tädi, kas sia sis esi süvvä ei mõistagi?" uurip Ats, kelle perele om tädi linnast küllä tullu.

"Mesperäst sia sedä arvat?" imestep tädi.

"A esä ütelp just enne siu tulekut, et jälle piap nädäl aiga siut süütä."

Naine kõlistep mihele: "Kun-kottal sia olet?"

"Bussi ooda."

"Ahah, a ole ää, tii kähku."

"Olgu pääle, mia ooda sis kähkumb."

MULGI PIDU
mulgimaa.ee

10. jaanikuu päeväl 2023

MIDRILINNU PESÄ

Mulgi Elamuskeskuse, Tõrva vallan

12.00 MULGI LAAT JA PEREPÄEV
kultuuripesä, lastekava, tüükambre, loomaauid, jõuproovi ja pallu muud.

17.00 VII MULGI PIDU
üles astuve laulje, tantsje, rahvamuusigu Mulgimaalt

19.00 PIDU JAKKUP SIMMANIGE
Uuri mano: mulgimaa.ee

Pilet 15€. Pidul ülesastje ja alla 16 aastase saave sissi ilma rahate.

Latsele

Lehm ja lamma

Vanal aal, ku üitskõrd karjapoiss karja man magame jäänu, lännu lehm ja lamma katekste jageleme ja viimäte peris riidu.

Lehm kattan ennest suurembes äategijes ku lamma, sest temä andvet piimä ja võid, olevet pere toitje, ilma kellete inimese summagi läbi ei saavet. Lamma arvanu, et temä om tähtsamb, sest temä andvet inimestel ihukatet ja kaitsvet külmä iist, ilma temäte ei saavet kennigi läbi.

Tülü lännu viimäte nõnda suures, et lehm tahten suure

vihage lamma sarvege läbi pista. Sääl tullu Vanaesä vahele, kiildän tülitsemise ärä ja kattan mõlembe ütelpallu tarvilikes.

Lamma jäänu sellege rahule, a lehm kannap iki kuni mede päevini lamma vastu viha edesi ja selleperäst ei passi nemä üte karjamaa pääle kah. Ku na kokku putuve, sis kohe akkap lehm lammast sarvege viskame. Sii om täembese päeväni sedäviisi.

ERA II 15, 60/1 (29)

< Halliste khk. - Jaak Sõggel

< Jaan Jõgis (1921)

Ruute sissi om ärä paetet 10 kevädist lilli:

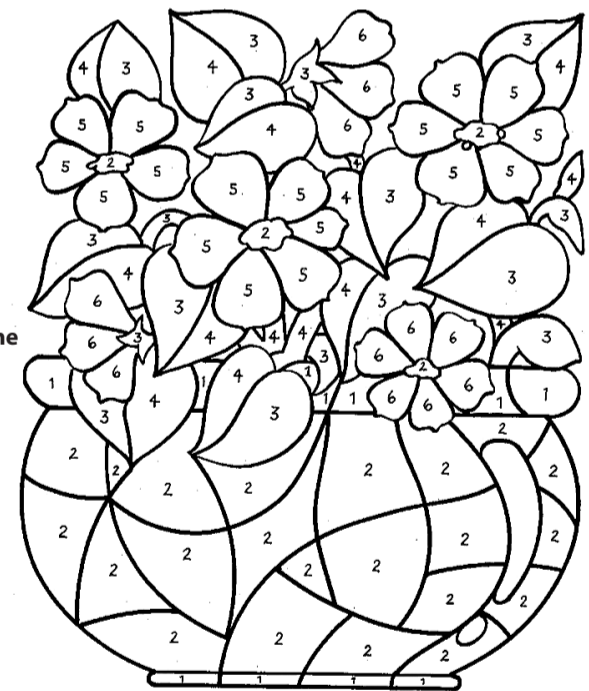
LAMBAMASS (sinilill), LAANELILL (valge ülane), LUMELILL (kol-lane ülane), KANAKUUL (varsakabi), LATIKLILL (varsakabi), LOKS-LILL (varsakabi), ANINUTT (kullerkupp), KANAVARVAS (nurmenukk), KÄOKANNUS (nurmenukk), TAEVAVÕTI (nurmenukk).

Otsi vällä! Loe edes- ja tagaspidi, alt üles, ülevest alla ja viltu kah! Kas olet neid joba sii keväde nännu?

S	T	A	E	V	A	V	Õ	T	I
L	A	M	B	A	M	A	S	S	S
A	A	V	M	Ä	U	J	M	B	U
T	M	A	R	D	H	M	Õ	M	N
I	K	A	N	A	K	U	U	L	N
K	Õ	P	G	E	V	Õ	B	I	A
L	T	H	R	M	L	A	D	Ü	K
I	N	T	T	U	N	I	N	A	O
L	L	I	L	E	M	U	L	A	Ä
L	O	K	S	L	I	L	L	L	K

Värvi pilt numbride perrä ärä!

- 1 – punane
- 2 – kollane
- 3 – elerohilene
- 4 – tumerohilene
- 5 – sinine
- 6 – lilla

Sääjä sõna õigeste rivvi, sis saat üte vanasõna!

KU TETTU ÕHTU OMMUKU PAREMB MÕTELDU.

Mulgi Kultuuri Instituudi välläanne Üitsainus Mulgimaa

Aalehe välläandmist toetev Eesti Ravakultuuri Keskuse Mulgimaa perimuskultuuri toetamise abinõu, Tõrva, Mulgi ja Viljandi vald.

Toimetus:

e-post: kristi@mulgimaa.ee

post: Mulgi Kultuuri Instituut, Leerimaja,

Kulla küla, Mulgi vald, 69509 Viljandimaa

toimendei: Kristi Ilves, tel 5344 8176

Toimendusel om voli kirjatükke parande ja lühembes tetä.